

# Menslievende Professionalisering

Onderzoek naar de training Menslievende Professionalisering

# Achtergrond

---

Zorgverleners werkzaam in het primaire proces werken steeds meer volgens systematische richtlijnen en protocollen om kosteneffectief te kunnen handelen. Het opbouwen en onderhouden van een betekenisvolle relatie tussen de cliënt met een verstandelijke beperking en de zorgverlener kan hiermee onder druk komen te staan. De interpersoonlijke relatie tussen cliënt en professional wordt echter in toenemende mate beschouwd als de basis van waaruit gedrag, emoties en attitudes van cliënten en zorgverleners begrepen kunnen worden.

Een belangrijk deel van de effectiviteit van de zorgverlening wordt bovendien niet zozeer bepaald door objectief waarneembare interventies, maar in grote mate door de relatie tussen zorgverlener en cliënt.

Binnen de zorgethiek is een tendens waarneembaar die de professionele zorgbeoefening niet wil baseren op *zorgverrichtingen*, maar op *zorgrelaties* vanuit het kader van menslievendheid. Een menslievende beroepshouding, het kunnen maken van verbinding met en het afstemmen op de cliënt vanuit persoonlijke betrokkenheid en oprechte aandacht, draagt volgens deze visie bij aan het bieden van goede zorg.

Het zijn voornamelijk de kwaliteiten op het gebied van de (professionele) attitude die van invloed zijn op het maken van verbinding met en het afstemmen op de cliënt; flexibiliteit, eerlijkheid, respect, betrouwbaarheid, interesse, alertheid en vriendelijkheid. Verbinding kunnen maken met en af kunnen stemmen op de cliënt vanuit persoonlijke betrokkenheid wordt steeds vaker gezien als voorwaarde voor professionaliteit en vakbekwaamheid. Het zijn dus niet alleen functionele competenties, maar ook persoonlijke competenties die van belang zijn in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Echter, in reguliere scholings- en trainingstrajecten van zorgverleners ligt de focus voornamelijk op de ontwikkeling van functionele competenties op het gebied van kennis en vaardigheden, waarbij de ontwikkeling van persoonlijke competenties op het gebied van professionele attitude lange tijd minder aandacht kreeg. Een competente zorgverlener zal echter van alle competentiegebieden (kennis, vaardigheden en attitude) gebruik moeten maken om zich te ontwikkelen tot een bekwaam en betrokken zorgverlener. De training *Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* richt zich op de ontwikkeling van professionele attitude in de vorm van een menslievende beroepshouding.

# De training

---

De inhoud van de training *Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* is gebaseerd op de door het Lectoraat Zorg voor Mensen met een Verstandelijke Beperking (lector prof. dr. Petri Embregts, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) ontwikkelde modules *Ouders centraal: (er)ken mij en mijn kind*, *Zie mij als mens* en *Menslievende professionalisering van (toekomstige) beroepskrachten*. De training *Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* is doorontwikkeld door Dichterbij Kennisn@, eveneens onder leiding van prof. Embregts.

Medewerkers binnen Dichterbij hebben deze training aangeboden gekregen als vervolg op de Ode Excursies. Het doel van de training is enerzijds om zorgverleners bewust te maken van de wijze waarop de eigen attitude van invloed is op de kwaliteit van de geboden zorg en ondersteuning aan cliënten, en anderzijds om zorgverleners in het primaire proces handvatten te geven om menslievende zorg vorm te geven binnen zorg en ondersteuning aan cliënten. Van maart 2013 tot en met december 2014 is de training aan teams van Dichterbij door het Leercentrum gecoördineerd en uitgevoerd.

De training bestaat uit 4 dagdelen van ieder 4 uur. Op dag I krijgen deelnemers zicht op de doelstelling van de training *Menslievende Professionalisering* en vergaren zij kennis over de theorie van menslievende zorg. Op dag II krijgen deelnemers inzicht in belangrijke competenties voor zorgverleners volgens mensen met een verstandelijke beperking en worden zij zich bewust van de rol die macht kan spelen in de relatie tussen zorgverlener en cliënt. Op dag III leren deelnemers welke basishouding nodig is om een dialoog aan te kunnen gaan en zijn zij zich bewust van de rol van ouders en verwanten in de professionele relatie. Op dag IV hebben deelnemers inzicht in de betekenis van het nemen van verantwoordelijkheid voor cliënten en maken zij kennis met verschillende methoden voor moreel beraad. Ook formuleren deelnemers doelen en wensen voor het borgen van opgedane kennis en ervaring. Tijdens de trainingdagen worden verschillende interactieve werkvormen ingezet zoals kennisoverdracht, rollenspel en film- en oefenmateriaal met zelf ingebrachte casuïstiek.

# Het onderzoek

---

Dichterbij Kennisn@ heeft de training *Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* gevolgd met onderzoek. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen de evaluatiestudie en de effectstudie.

## De evaluatiestudie

De evaluatiestudie naar de *training Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* is uitgevoerd in de periode december 2013 - februari 2014. In 10 teams (69 zorgverleners) is door middel van kwalitatieve groepsinterviews (zgn. focusgroepen) onderzocht in hoeverre de training een bijdrage heeft geleverd aan het vergroten van bewustwording van de eigen professionele attitude van zorgverleners. Er hebben teams deelgenomen die werken met mensen met een lichte tot matige verstandelijke beperking, maar ook teams die werken met mensen met een ernstige tot zeer ernstige en meervoudige verstandelijke beperking.

## Resultaten

De training *Menslievende Professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* heeft een bijdrage geleverd aan het vergroten van bewustwording van de eigen professionele attitude en het toepassen van het geleerde in het concrete handelen. Zorgverleners die de training hebben gevolgd, geven aan zich meer bewust te zijn van het perspectief van zowel de cliënt en diens verwanten als collega's. Zorgverleners geven aan niet gewend te zijn om vanuit het perspectief van een ander naar situaties te kijken. Daardoor kunnen waardevolle inzichten ontstaan waar zorgverleners nog niet aan hadden gedacht. Een zorgverlener zei hierover het volgende:

“Het ging dan over een cliënt en eentje was dan de cliënt en de ander was dan moeder en de ander was begeleider, de zus of in ieder geval de dichtstbijzijnde personen bij die cliënt en ieder moest dan voor zich spreken. Dat je moet leren om vanuit verschillende perspectieven te kijken en dat zijn we niet gewend. En dit was wel heel leerzaam.”

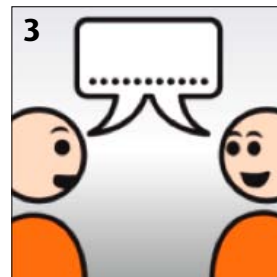
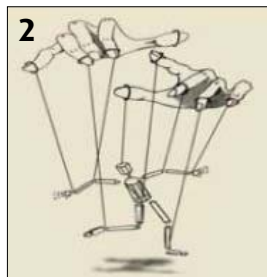
Zorgverleners geven daarnaast aan zich meer bewust te zijn van hun machtspositie:

“Ik zet onder het eten altijd de muziek uit. Maar wie ben ik eigenlijk om dat op te leggen aan anderen? Zij wonen daar. Nu gebeurt het op afspraak, wat willen zij? Je vult onbewust dingen in, hebt invloed.”

Ook hebben zorgverleners meer inzicht gekregen in de (veelal oplossingsgerichte) houding van waaruit zij werken en kunnen op die houding reflecteren. Tot slot gaven zorgverleners aan het prettig te vinden dat de training *Menslievende Professionalisering* een positieve bijdrage leverde aan de sfeer binnen het team. Zorgverleners beschrijven het waardevol te vinden dat zij tijdens de training contacten met collega's verder konden uitdiepen, dat zij de tijd hadden om met elkaar te praten over essentiële dingen, en dat zij onderling begrip voor elkaar hebben gekregen. De resultaten van deze evaluatiestudie hebben als input gediend voor de daaropvolgende effectstudie.

## Effectstudie

In totaal hebben 60 zorgverleners (29 in de experimentele groep en 31 in de controle groep) in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking deelgenomen aan de effectmeting. Aan de hand van de methode van photo elicitation is onderzocht wat de ziens- en handelswijze is van zorgverleners ten aanzien van menslievendheid in hun dagelijks werk. Photo elicitation is een interviewmethode waarbij plaatjes worden gebruikt als middel bij het stellen van interviewvragen (zie plaatjes hieronder). De gebruikte plaatjes representeren 3 kernthema's uit de training *Menslievende Professionalisering*: empathie (plaatje 1); macht (plaatje 2); en dialoog (plaatje 3).



## Voorlopige resultaten

De onderzoeksresultaten laten zien dat zorgverleners die de training *Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* gevolgd hebben, zich meer bewust zijn van hun professionele attitude en de invloed hiervan op de kwaliteit van de zorg die zij bieden, van de invloedrijke positie die zij hebben ten opzichte van cliënten en de neiging tot het invullen van hun (zorg)behoeften. Tot slot hebben zij geleerd om vanuit het perspectief van mensen met een verstandelijke beperking te kijken en te redeneren, en hun eigen oordeel opzij te zetten.

# Conclusie

---

De toegevoegde waarde van de training *Menslievende professionalisering in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking* ligt in het feit dat zorgverleners werkzaam in het primaire proces hun professionele attitude ontwikkelen tot een menslievende beroepshouding.

Ondanks dat het verplichte karakter van de training soms weerstand oproep bij medewerkers, is de waardevolle investering gelegen in het feit dat de training de medewerkers heeft voorzien van handvatten om zo optimaal mogelijk aan te sluiten bij de zorgbehoeften van de cliënt en diens naasten en een bijdrage heeft geleverd aan de onderlinge cohesie binnen teams. Medewerkers geven aan dat het inzicht en de bewustwording die de training heeft gebracht aan individuele medewerkers en binnen teams om blijvende aandacht en onderhoud vraagt. Ook de vraag op welke wijze het menslievende gedachtengoed geborgd kan blijven binnen de organisatie houdt medewerkers bezig.

## Meer informatie

Neem voor meer informatie contact op met Luciënne Heerkens, manager Dichterbij Kennis@. E-mail: [l.heerkens-brunschot@dichterbij.nl](mailto:l.heerkens-brunschot@dichterbij.nl)

[www.menslievendeprofessionalisering.nl](http://www.menslievendeprofessionalisering.nl)

## Publicatie

Embregts, P.J.C.M. & Hermsen, M. (2015). *The effectiveness of staff training on developing a professional loving care attitude in support staff providing care to people with intellectual disabilities*. Submitted.

## Training

Embregts, P.J.C.M., Hermsen, M., & Taminiau, E. (2015). *Menslievende professionalisering. Een handleiding voor trainers*. Apeldoorn: Drukmotief.